

moški kolegi, ampak pri 130 ur daljšem delu imamo približno 400 kron na leto manj, ako računimo, kar je manj na plači, stanovanju in kvinkvenijih. Pri nas se torej ravna po geslu: čim več dela, tem manj plačila.

Vse to pa sem na dolgo in na široko (no, sicer bi se dalo še marsikaj povedati) razpravljala zato, da znova enkrat pokažem, kakšne in kolike krivice, materijalne in tudi moralne, se nam gode vedno in gotovo v vseh strokah. Naše prizadevanje bi moralo biti, da jih skušamo odpraviti, kolikor se da, ter da s časom pridemo do tega, ne le, da bomo za jednako delo imele enako plačo, ampak da bomo dobile tudi odškodnino za one ure, ki jih odslužimo pri ročnem delu. A to bi dosegle le s časom, in sicer po strokovni organizaciji učiteljic. Seveda bi bilo najbolje, da se vse učiteljice združijo v isto svrhu, ne glede na narodnost in politično mišljenje. A ker kaj tacega pri sedanjih narodnostnih prepirih in pri malo razviti zavesti jednako-pravnosti z moškimi, — saj sem večkrat sama slišala opombo, od kjer bi jo bila najmanj pričakovala, namreč od svoje izobražene koleginje: „Kaj hočeš, ženske smo, moramo molčati!“ kakor bi bila slučajnost, da smo ženske, nedopustna pregreha, — ni pričakovati, skušajmo se vsaj me napredne slovenske učiteljice, ki se zavedamo svojih dolžnosti, pa tudi svojih pravic, krepko organizirati, da moremo potem kompaktno nastopati v dosego svojih pravic.

Gotovo v isti meri, ali morda še v večji meri, kakor v našem stanu, se gode ženskam krivice i v drugih stanovih od strani njihovih moških kolegov. Ako pa nočemo, da se ne bo predcenjevalo našega dela ter ne špekuliralo na njem in na naših močeh, ker vsaj zdaj manj stanejo združujmo se v močna strokovna društva, katerim naj bo naloga energično poganjanje za dosego pravic, ki nam pristojajo po božjih in človeških postavah.

Ne podcenjujmo pa pri tem »splošnega slovenskega ženskega društva« ter pristopajmo mnogoštevilno, da s tem pripomočemo tudi k splošni izobrazbi in probujanju slovenskega ženstva. Na delo, in Bog blagoslovi naš trud!

PRI KOLOVRATU. UTVA.

Urno se vrti kolesce,
dekle prede tanko nit,
skozi male šipe okna
pada nanjo lune svit.

Pada ji na lice vpalo
in na temne nje lase;
v misli vtaplja dekle zalo
se otožne in težké.

Bilo je v spomladi rosni,
ko je on jemal slovo,
vzel s sabo nje up je jasni,
vzel nje srečo vso s sabo.

Drugič od tedaj doline,
hribe krije sneg in led,
on ne pride iz tujine,
tuji ga objema svet.

Tam dekle ga drugo čara
z zapeljivimi očmi;
morda zanjo več ne mara,
zanjo — ki tako trpi.

Morda temna slutnja vara,
morda pekla je šepet,
ah nemara, ah nemara
dragi vendar pride spet.

In zastaja ji kolesce,
z roko belo se podpre,
trepetaje kot peresce
dekle mračno pred-se zre.

V srce jad se ji ulega,
luna gleda jo molčé,
a tam daleč — on prisega
drugi ljubav in srcé . . .

HROSVITA IZ GANDERSHEIMA. DR. K. GLASER. GRADEC.

Vsi odličnejši mlajši slovstveni zgodovinarji, ki opisujejo razvitek nemškega

slovstva v zadnjih tridesetih letih, n. pr. Bartels, Weitbrecht in drugi so jednih mislij v tem, da so Nemci, sicer sijajno zmagavši Francoze na bojnih poljih 1870. l., znatno začeli nazadovati na kulturnem in literarnem polju, ker se je na Nemškem ugneznila brezmejna spekulacija brez vsake trdne podlage. Nemci, opijanjeni po svoji zmagi, so se udali megalamoniji in uživanju. Pred 1870. l. je mnogo nemških pisateljev, posebno židov zahajalo v Pariz, se navzelo tamošnjih idej, posebno nazorov naturalističnih pisateljev, in so jih prenesli v nemške razmere, kamor pa niso sodile, in so s tem okužili nemško občinstvo. Še le v zadnjem desetletju, sodijo sesnobni nemški slovstveniki, se sploh nagiblje duševno delovanje na bolj zdravo stran s tem, ker je začela vplivati na Nemce tako zvana »Heimatskunde«, to je, začeli so naši sosedi zopet se pečati z domačo »dušo«, svojim bistvom. Isto načelo velja za leposlovje tudi na Slovenskem. Slovencem in sploh Slovanom ugajajo taki leposlovni proizvodi, bodisi povesti ali gledališčne igre, v katerih vidijo samega sebe kakor v zrcalu. Kar se pa tiče drugih struj duševnega gibanja, pa nam mnogo koristi znanje o tem, kako so pri drugih narodih odlične osebnosti obdelovale razne stroke ali pa začele celino orati. Mnogo nam Slovanom koristi, če se seznanimo posebno s slovan-skimi plemeni, z njihovim slovstvom in socijalnim napredkom. Pa za sedajne čase tudi to ne zadošča več. Dostikrat se govori o svetovnem obzorju: posebno tam, kjer ga je najmanj. Slovensko ženstvo se je začelo organizirati, in si je ustvarilo tudi svoje glasilo, in je začelo marljivo študirati svoj položaj. Velik nemški patrijot, ki je bil v začetku pedesetih let vseučilišni profesor v Gradcu in ki je letos umrl v sivi starosti, Karol Werhold, je bil pred polstoletjem izdal knjigo: »Die deutschen Frauen im Mittelalter«, ki se je 1846. l. natisnila tretji krat. Tam pravi navdu-

šeno proti koncu: »Und wenn über die Völker der eiserne Wagen der Geschichte rollt und die festen Burgen stürzen, dann haffen die gebeugten Männer auf die Frauen, die Erzieherinnen der kommenden Geschlechter.« Drugikrat nameravam pisati o vzgoji nemškega ženstva v srednjem veku, ker je zanimljivo za sedajno dobo, za danes Slovenkam narišem samo sliko odlične pisateljice, ki zasluži, da tudi Slovenke kaj izvedo o njej.

Kakor za časa Karola Velikega — je tudi za Otona Velikega (936—973) veličina nemškega cesarstva koristila slovstvu. Oton je po vzgledu Karolovem skušal svojo nedostatno omiko razširiti s tem, da se je še v poznih letih učil latinščine; poklical je na svoj dvor učitelje in znanstvenike, na primer slovničarja: Stefana in Gunzofa. Njegova mati Matilda, njegova druga žena Adelhajda in njegov najmlajši brat Bruno so bili na glasu, da so fino izobraženi, osobito Bruno je bil dobro poučen v klasičnem slovstvu in v krščanskih pesnikih; kot državni kancelar in višji škof v Kelnu (950—65) je podpiral bogoslovne študije. Še bolj je raslo zanimanje za grško slovstvo, ko se je Oton II. poročil 972. l. z grško cesaričino Teofano. Gerberg, nečakinja cesarjeva, predstojnica samostana v Gandersheimu je daleč okoli slovela za temeljito izobraženo damo; najbolj pa je zaslovela v slovstvu njena učenka Hrosvita iz Gandersheima; njeno ime se piše tudi Roswitha, Hrotsvith in Hrotsuitha. Ne ve se, kdaj in kje se je narodila, kdaj je umrla; razvidi se pa iz njenih spisov, da je bila nekoliko starejša od Gerberge in ji je tudi nuna Rikkardis bila spretna učiteljica. Bistroumna, pobožna in v latinskem slovstvu za one dobe dobro poučena deklica si je izbrala pesništvo za svoje torišče, na katerem je svoje duševne moči — skromno jih je imenovala ingenislum — hotela porabiti v slavo božjo. Po nekem podvrženem Jakobovem evangeliju je v

859 šestomerih zložila življenje Marijino. Ko se ji je dokazalo, da evangelij sv. Jakoba ni pristen, ni hotela vničiti svoje pesmi, nego rekla je: »Morebiti pa je vendar pristen.« Od slej so podatke v podvrženih evangelijih smatrali za legende, in če so bile porabljene v lepi pesniški obliki, se jim ni ustavljal nihče, timveč skoz stotja so Hrosvito posnemali drugi pobožni pesniki; torej je ženska ledino orala v tej stroki pesništva. Hrosvita opeva jako živahno svoj predmet, bodisi, da se opira na legendo samo, bodisi, da se slobodno giblje po nagonu svoje domišljije. Ko popisuje beg Jezusovih starišev v Egipt, pripoveduje, da je sveta rodbina hotela med potom počivati v neki špilji, da so prilezle grozne kače in da so se pred Jezuškom ponižno zvijale v prahu, da je dete božje samo tolažilo svoje zastrašene stariše, da so tigri in leopardi spremljali božjo rodbino skozi puščavo in da se je na migljaj božjega deteta sklonila celo orjaška palma, naj bi se utrujeni popotniki okrepčali z njenim sadjem:

Otrok preljudi na nedrijah matere božje
 K palmi visoki v ponižnosti tak beseduje:
 »Palma, nakloni se, nagni ponosno vejevje,
 Da od sadja si mati nabere po volji!«
 Tak je del otrok; glej, drevo ponižno se skloni
 K nogam preblažene Matere božjega sina.
 Ko je palma poslušna znebila se sadja,
 Ni si upala dvigniti glav k Mariji
 Nego povelja je čakala božjega sina.
 Jezus je rekel drevesu: „Zdaj vzdigni se, palma

[pokorna,

Družico tistih dreves te je Bog bil izvolil,
 Ki jih večna je roka vsadila vam v raj.
 Slava se bode ti pela v stoletjih nastopnih;
 Palma, ti zmago oznanjala bodeš predivno!
 Tajnostni vrelec prebistre se vode naj tukaj
 Odpre, kjer širijo se korenike ti čvrste!
 Predno je Jezus to rekel, šumljal je vže vrelec.
 Srčno je spremstvo zahvalilo božjega sina,
 Ko je zagledalo bistro vodovje studenca,
 In si s studenčnico čisto vgasilo žejo.

Opevala je Hrosvita vnebohod Kristov, sv. Gangolfa, sv. Pelagija, sv. Dijonizija, sv. Nežo, cesarja Otona I., vicedoma Teo-

fila in druge. Bolje pa, nego po teh epskih pesmih, se je proslavila po svojih gledališčnih igrach, katerih je spisala šest. Hotela je izpodriniti rimskega dramskega pesnika Terencija (185—159), ki je v dobi 166—160 pred Kristom posnemaje Grka Menandra, v svojih igrach predstavljal nenravno zasebno in rodbinsko življenje višjih krogov v Atenah in v drugih grških mestih. Bil je Terencij ljubljenev v omikanih krogih. Hrosvita toži: Mnogo je katoličanov, ki zaradi uglajenega jezika preširnost paganskih knjig stavijo nad sv. pismo; tudi takih je dosti, ki so sicer vdani sv. očakom, prezirajo dela drugih paganov, pa radi čitajo tvorbe domišljije Terencijeve ter se omadežujejo z znanjem malovrednih reči, naslajaje se ob lepoti jezika. Zatorej jaz, močan glasnik Ganderheimski (Clamor validus Ganderheimensis) nisem smatrala za poniževalno, z ozirom na besedilo posnemati tega pisatelja, katerega drugi visoko čislajo; naj se na isti način, kakor se opisujejo ostudni čini pohotnih žensk, po mojih slabih zmožnostih slavi hvalevredna čistost svetih devic. Dostikrat me je res sram, da moram opisati gnusno nemnost nedovoljene ljubezni in navajati kočljive dvogovore o rečeh, »katerih bi ne smelo slišati uho; če bi pa opustila to, bi ne dosegla svojega namena.«

Res je čudno, da je po Seneki minolo blizo tisoč let, predno se je začela razvijati krščanska dramatika. Filosofin dramatik Seneka je bil 65. l. po Kristu na smrt obsojen, ker se je trdilo, da ga hoče zarota Pizonov povzdigniti na cesarski prestol; način, kako hoče umreti, se je prepustil njenemu samemu: prerezal si je žile. Gledališčne igre za časa rimskih cesarjev so širile gnusno nenravnost. Vsem omikancem, katerim je bilo do krščanstva, se je gabilo gledališče.

Kakor Terencij, je tudi Hrosvita spisala šest gledališčnih iger; v petih je porabila ljubovne razmere za snov, »Galli-

canus« je bil vojskovodja Konstantina Velikega in se je zaljubil v cesarjevo hčer Konstantino. Dva kristijana, Pavel in Janez, sta prišla v Konstantinovo vojsko in sta povzročila, da se je Gallikan pokristjanil, obe njegovi hčerki ste postale nune, Gallikan sam je za časa Julijana Odpadnika storil mučeniško smrt. Igra nosi ime tega mučenika.

Igra »Dulcicij« ima tudi komične prizore. Cesar Dijoklecijan je plemenite tri device Agapo, Ilijonijo in Ireno izročil prefektu Dulciciju, ker so se branile v zakon vzeti prve dvorske dostojanstvenike. Dulcicij jih je zaprl v neko kuhinjo, kamor se je po noči sam prikradel. Razum mu je hipoma zatemnel in v tej zmoti je objemal in poljuboval — piskre, ter se popolnoma umazal. Ko je zapustil kuhinjo, so njegovi vojaki mislili, da je strašilo, in so zbežali. Hotel je teči pred cesarja, pa stražniki so ga stekli in odpodili, še le doma pri svoji ženi se je Dulcicij zopet zavedel. Ukrenil je grozno se osvetiti devam; Agape in Ilijonija ste umrle v ognju, Ireno pa so angeljci zanesli na visoko goro, kamor vojaki niso mogli priti; vojskovodja jo je dal s pušico ustreliti. — Če vojaki niso mogli blizu, je tudi niso mogli ustreliti!

Junak tretje igre je Kalimah. On ljubi lepo Druzijano, soprogo Adronika v Efezu. Ona ga odbije in si želi nagle smrti, da bi ušla nevarnosti, in prošnja se usliši. Kalimah podmiti Fortunata, čuvaja groba, da bi videl mrtvo ljubljeno, pa velika kača usmrti oba. Kristus se prikaže Janezu in Androniku, ki molita na grobu Druzijaninem, in jima naznani čudež. V Kristovem imenu vzbudi apostol Janez zopet v življenje Kalimaha, ki se izpreobrne, in potem Druzijano, ki bi rada videla oživiljenega Fortunata. Ta pa zavida Kalimaha in Druzijano in pride v pekel. — Tu se vidi dosti neverjetnosti. Zakaj bi si poštena soproga morala želeči smrti, če je kdo zalezuje; ves zapletek dejanja ni naraven.

Četrta in peta igra, »Abraham« in »Pafnucij«, imate blizu isto snov; zaradi tega vsebino samo jedne! Puščavnik Abraham je siroto Marijo v puščavi odgojil za slavo božjo. Odrastlo v krasno devo jo je onečastil drug menih. Zbežala je v svet in postala pohotnica. Osiveli Abraham jo je šel iskat in jo našel v brlogu pregrehe. V dolgem dvogovoru jo pregovarja, naj nastopi drugo pot. Dolgo omahuje je vskliknila:

Da morem najdati se oproščenja,
Podvrgla bi pokori se najhujši.

Abraham ji odvrne:

Usmili mene se, ki radi tebe
Sem prišel daleč sem. Obup opusti,
Ki je najgrši vseh človeških grehov.
Za vedno je izgubljen, ki obupa,
Da Bog bi grešnika se ne usmiil.
Kot drobna iskrica ne more vžgati
Morja, ki obkrožuje širno zemljo,
Tako najhujši grehi nas zemljanov
Ne vničijo nam milosti pri Bogu.

Ona se je izpreobrnila in postala ju-naška spokornica. —

Hrosvitine igre niso razdeljene v posamezna dejanja, tudi se pogreša primerna razdelitev prizorov, da bi se igre mogle predstaviti, tudi ni rabila vezane oblike v govoru; laže bi se primerjale epskim legendam, vse je primitivno in najivno, pa iz njih se vendar razvidi nadarjenost, zanimanje za najglobljejša človeška vprašanja, realistično opazovanje in navdušenost za najvišje idejale. Tu so prvi početki poznejše legendske drame v Špancih. Posvetnjaki so izpoznali, da njena dramatska umetnost ni dosegla Terencija, pobožnim ljudem pa je podajala preveč erotičnih snovij, in zaradi tega so se odvrčali od teh prvih cvetk krščanske dramatike.*)

Bržkone ni nobene pisateljice v svetovnem slovstvu, s katero bi se bili res-

*) Baumgartner, Geschichte der Weltliteratur 4. B. p. 349.

nobni možje pečali v toliki meri, kakor s Hrosvito. Njena dela je našel humanist Konrad Celtes okolo 1492. l. v benediktinskem samostanu sv. Emerana v Regensburgu in jih je izdal v Norimbergu 1501. leta z naslovom: *Opera Hrosvitae illustris etc.* Na novo so jih izdali H. L. Schurzfleisch v Wittenbergu 1701. leta, Migne (Patr. lat. CXXXVII.)* J. Bendixen, Lübeck 1857., K. A. Barack, Nürnberg 1858. Doktorski diplom sta si s svojimi razpravami o Hrosviti pridobila: G. Freytag, Breslau 1839., A. H. Hoffman v Fallersleben, Breslau 1839. O pristnosti njenih spisov je dvomil slavni avstrijski zgodovinar Aschbach, bivši vseučilišni profesor na dunajškem vseučilišču 1867. (Sitzungsberichte der k. k. Akademie der Wissenschaften) II. izdaja 1868.; zagovarjal jo je R. Köpke, Zur Literaturgeschichte des X. Jahrhunderts, Berlin 1867.; E. Bernheim, (Lehrbuch der hist. Methode, Leipzig 1894.) je označil Aschbachovo delo kot »abschreckendes Beispiel von Hyperkritik.« Posebne knjige in razprave o Hrosviti so pisali dalje: Ch. Magnin, (Revue des Deux Mondes) 1839.; Ph. Chasles, istotam 1845.; E. Dorer, Roswitha die Nonne von Gandersheim, Aarau 1857.; F. Löher, Hrotsvitha und ihre Zeit, München 1858.; H. von Walderdorf (Verhandlungen des hist. Vereines für Oberpfalz.) in Grashof »Das Benediktinerinnenstift Gandersheim und Hrosvitha, »die Zierde des Benediktinerordens« (Studien und Mittheil. aus dem Benediktinerorden B. V—VII. 1884—86).

Ker so se torej Nemci, Francozi in Angleži bavili s to izredno žensko pisateljico, se tudi naše ženstvo nekoliko seznanilo z njo.

*) Samo slavospev na Otona I. Pertz Monumenta hist. Germ. IV. p. 317. seqq.

TVOJE STRUNE. UTVA.

Srca zaprašene strune
zopet dragec, asoniraš,
nekedanje čarokrasne
melodije spet mi sviraš.

Ah, glasovi so ubrani,
le uho mi ni več tisto,
da bi čulo, kakor lani,
vse tako lepo in čisto.

ZA SLOVENSKO UNIVERZO V LJUBLJANI.

V „SLOV. PŘEHLEDU“ PRIOBČIL STEPAN RADIČ: POSLOVENIL F. I.

Od druge polovice minulega stoletja študira na treh nemških univerzah (dunajski, graški in insbruški) na stotine narodno probujenih Slovencev, Hrvatov in Srbov. A še le te dni je ta vseučiliška mladež prvič vsa možato manifestovala za prospah slovenske univerze v Ljubljani. Ta manifestacija ni nasledek globoke narodne zavesti in resnične kulturne potrebe, ki bi jo najbolj morala čutiti mlada srca, vzgojena v narodni sredni šoli in prisiljena pozneje študirati na tujem visokem učilišču. Hrupni projav jugoslovanskih akademikov — zlasti na Dunaju — je takrat samo reakcija nekaj proti brutalni brezobzirnosti ne le nemško-nacionalnih kolegov, ampak tudi mnogih vseučiliških profesorjev, dá, do izvestne mere i samih akademiških uradov, nekaj pa je to protest proti zamišljeni ustanovitvi univerze v Trstu, ki jo vsi italijanski činitelji zahtevajo z neodstopno vztrajnostjo i — kakor se vidi — tudi z veliko nado v hiter uspeh.

Kakor nobena reakcija tako tudi to gibanje za slovensko univerzo nima zato velikega političnega pomena, pa tudi njega moralni pomen je dokaj majhen. Pred vsem je treba uvažiti, da velika večina južnih Slovanov ide navdušena na »študije« v daljno dunajsko veliko mesto, kjer je tako lahko provesti mnogo študentskih po-